

ZEMĚDĚLSTVÍ, LESNICTVÍ, RYBOLOV

ZEMĚDĚLSTVÍ

- odráží globální ekonomické poměry
- **v USA a Kanadě** má zemědělství průmyslový charakter a zaměstnává málo ekonomicky aktivních obyvatel (dále EAO), tvoří i malé procento HDP, vysoký stupeň mechanizace umožnil zvýšit produktivitu práce, vysoká specializace farem, velkovýroba, 20 % zemědělských komodit jde na export (přebytky); hektarové výnosy ale nejsou v těchto státech nejvyšší na světě
- zemědělství **většiny zemí Latinské Ameriky** má plantážnický monokulturní charakter, což je nepříznivé pro zajištění výživy vlastního obyvatelstva; farmy (tzv. haciendy, v Brazílii fazendy) jsou typické velkým množstvím námezdních pracovních sil, kterým se vyplácí nízké mzdy; sociální disproporce – nespravedlivé vlastnictví půdy, vykořisťování obyvatelstva; v Latinské Americe převažuje rostlinná výroba, extenzivní forma zemědělství, $\frac{3}{4}$ zemědělské půdy se nevyužívá
- zemědělská produkce a počty chovaných zvířat jsou ovlivněny velikostí státu
- 5 hlavních amerických producentů je ve většině případů **USA, Kanada, Mexiko, Brazílie, Argentina**

Rostlinná produkce

I. obiloviny

- kukuřice: původní americká plodina, hlavně pro výkrm hospodářských zvířat, v Latinské Americe je velmi významnou základní potravinou, 60 % - 70 % celosvětové produkce
  - a) kukuřičný pás středního východu USA, kde se dosahují nejvyšší výnosy (až 7 500 kg/ha)
  - b) jihovýchod USA
  - c) střední Mexiko
  - d) argentinské pampy
  - e) východ Brazílie

} mnohem menší výnosy než v oblasti a); průměrně 1 000 – 2 000 kg/ha, Argentina 3 000 kg/ha
- pšenice: největší hektarové výnosy jsou v Mexiku okolo 4 000 kg/ha, USA cca 2 500 kg/ha, Chile asi 2 000 kg/ha
  - a) prémie Kanady a USA, $\frac{3}{4}$ americké produkce, největší oblast pěstování pšenice
  - b) argentinské pampy
  - c) centrální Mexiko
  - d) východ Brazílie
  - e) menší areály v Chile
  - f) v nepatrném množství se pěstuje i ve Střední Americe, Karibské oblasti, Andských státech

} stejné oblasti, ve kterých se pěstuje kukuřice
- rýže: Brazílie, jih USA, teplé a vlhké klima
- ječmen: prérijní pšeničný pás USA a Kanady
- oves: osevní plochy se snižují ve prospěch pěstování ječmene; oblasti pěstování ječmene a ovesa jsou stejné
- žito: USA, Kanada, Argentina; malá produkce, pěstování omezeno jen na tyto státy
- sorgo (čirok): slouží jako krmivo, hlavní produkční oblastí je jih USA

II. hlíznaté plodiny

- brambory: původní americká plodina, přesto se nyní pěstují méně než v Evropě; platí pro všechny druhy brambor
  - a) severní oblasti USA a jih Kanady
  - b) horské oblasti Latinské Ameriky
- maniok: tropy Jižní Ameriky
- batáty: v malém množství

III. luštěniny

- oblíbená potravina v Latinské Americe
- fazole: připadá na ně $\frac{3}{4}$ produkce luštěnin; Brazílie, USA, Mexiko, Argentina, Guatemala
- hrách: ve větším množství jen Kanada, USA
- čočka: Mexiko

IV. cukrodrné rostliny

- cukrová třtina: v tropických částech Jižní Ameriky; v karibské oblasti na mnoha ostrovech jako monokulturní plodina; Brazílie, Kuba, USA, Mexiko, Kolumbie, Argentina
- cukrová řepa: malé plochy na severovýchodě a západě USA; Kanada (zde cukr i z javorové šťávy); Chile a Uruguay
- největší producenti cukru jsou Brazílie, Kuba, USA, Mexiko, Kolumbie, Argentina

V. olejniny

- důležité místo v americké rostlinné produkci
- sója: jihovýchod USA, jihovýchod Brazílie, argentinské pampy
- ricinový olej produkuje Argentina
- tungový olej produkuje Paraguay a Argentina
- světlice: Mexiko, jihozápad USA
- slunečnice: Argentina, USA
- řepka: Kanada
- podzemnice: USA, Brazílie, Argentina, Střední Amerika
- palmy: palmová jádra, palmový olej; Střední Amerika a Karibská oblast, tropy Andské oblasti
- len: lněné semínko; kanadsko-americké pohraničí, severozápad Argentiny
- bavlna: semínka bavlníku; jih USA, východ Brazílie

VI. technické plodiny

- bavlník: nejrozšířenější z technických plodin, oblasti pěstování viz shora
- sisal: brazilská produkce; vysoký podíl na celosvětové produkci
- kaučuk: kdysi velká produkce, nyní minimum

VII. pochutiny

- kakao: v Americe původní rostlina, podíl pěstování ustupuje, nyní více v Africe; hlavní produkční oblastí je rovníková oblast Brazílie, Kolumbie, Ekvádoru; v menším množství v karibské oblasti a Střední Americe
- káva: přivezena z Afriky, pěstování velmi rozšířeno, Brazílie, Kolumbie, Střední Amerika, andská údolí
- maté: Cesmina paraguajská, náhražka čaje, celkově produkce malá; hraniční oblast Argentina, Brazílie, Paraguay

- tabák: původní americká plodina; hlavní produkční oblasti USA jsou Kentucky, Virginie, Severní Karolína, v jižní Americe východní Brazílie
- chmel: vysoká produkce v USA, v menší míře Kanada, Argentina

VIII. koření

- není mnoho rozšířeno
- světově významná je pouze produkce muškátu v Grenadě a na Sv. Vincentu, na Sv. Vincentu též vanilka, zázvor a hřebíček
- pimento na Jamajce
- chilli (čili) v Mexiku a USA poměrně velká produkce

IX. speciální plodiny (produkty)

- koka: specifická americká plodina, nejvíce pěstovaná v Kolumbii a Bolívii
- arrowroot: speciální vysoce kvalitní škrob, monopolním výrobcem je Sv. Vincent
- chinin: umělé plantáže chininovníku v Brazílii
- kokosová palma: přímořské tropické oblasti (produkce kokosových ořechů je malá; též kopra)
- mandle, vlašské ořechy, pistácie, lískové ořechy: hlavním producentem je USA, vysoký podíl na světové produkci
- kešu (akažuové ořechy): Brazílie, Salvador, Dominikánská republika
- para ořechy: světovým producentem je Brazílie

X. ovoce

- z ovoce mírného pásu se nejvíce sklízí jablka, ale větší podíl na světové produkci mají broskve a nektarinky
- dále se sklízí hrušky, švestky, meruňky, jahody (hlavně v USA), třešně, višně a další
- hlavní ovocnářské oblasti pěstování peckovin a jádrového ovoce leží v okolí Velkých jezer, na severozápadě USA, v dolním povodí La Platy, v oblasti andského podhůří v Argentině, Chile
- hroznové víno: velcí producenti jsou USA a Argentina; hlavní pěstelské oblasti se překrývají s mírně teplými až subtropickými oblastmi, kde dominuje pěstování citrusů
- pěstují se citrusy všeho druhu, nejvýznamnější je produkce pomerančů, grepů, citronů (velký podíl na světové produkci); nejméně se pěstuje mandarinek; hlavní produkční oblasti citrusových plodin jsou Florida, Kalifornie, Laplatská nížina, severní a střední část Mexika při Mexickém zálivu, Velké Antily (především Kuba), jihovýchodní Brazílie
- z tropického ovoce se pěstují hlavně banány (východní pobřeží Brazílie, severní Andské státy, všechny země Střední Ameriky, ostrovy Antil); dále se v těchto oblastech pěstují ananas, mango, papája, avokádo; značná část produkce určena na vývoz do Evropy a Severní Ameriky; produkce USA pochází z Havaje

Živočišná produkce

- větší rozsah ve vyspělých státech (USA, Kanada)
- v Latinské Americe je nedostatek krmiva, což omezuje rozvoj
- hlavní oblasti chovů se koncentrují do kukuřičných oblastí, v tropických oblastech se využívá jako krmivo odpad z rostlinné výroby
- v jihoandských státech výroba rybí moučky nahrazuje nedostatek krmiv

I. skot

- velmi početná stáda
- v mírném pásu se chovají původní evropská plemena
- v tropech se chová asijský zebu, který byl dovezen
- v Brazílii a v Surinamu chováni buvoli
- intenzivní chov masného skotu v kukuřičné a pšeničné oblasti USA a Kanady, dále v Brazílii, Mexiku, Uruguaji, severní a západní Argentině
- ve většině zemí s výjimkou USA, Kanady, Argentiny a Uruguaye slouží chov dobytka pouze k zabezpečení vlastního trhu
- mléčný skot se chová v potravinářských pásích USA, Kanady, Argentiny
- v Latinské Americe je skot často využíván na polní práce, vysoký počet kusů skotu v přepočtu na obyvatele má Uruguay

II. prasata

- chov koncentrován hlavně do kukuřičných oblastí
- produkce masa ve všech zemích je soustředěna na zabezpečení vlastních trhů
- USA, Kanada, Brazílie, Mexiko, Argentina, andské země

III. ovce, kozy, lamy

- chov ovcí, eventuálně lam hlavně v Patagonii, andské oblasti, Skalnatých horách
- nejvíce ovcí je na Falklandách, 350 000 ovčí/1000 obyvatel; dále Uruguay, Argentina, Brazílie, Peru, USA
- lamy chovají Indiáni v andských oblastech (hlavně v Peru a Bolívii)
- produkce vlny ale není dostačující, nutný dovoz

IV. koně, osli, muly

- koně: v celé Americe se dosud chová hodně koní, největší stavy Brazílie, Mexiko, USA
- vysoké stavy oslů a mul v Mexiku a Brazílii; využívány na polní práce a k místní dopravě

V. kožešinová zvěř

- v nejsevernější oblasti Kanady a Aljašky se chovají sobi a kožešinová zvěř (lišky, norci, ondatry)
- činčily, nutrie pro kožešiny se chovají v Jižní Americe

VI. drůbež

- chov se rozvíjí ve všech zemích
- vysoká koncentrace chovů je v příměstských zónách velkých megalopolí
- počty kuřat dosahují 30 % celosvětových chovů
- oblíben chov krocana, původní americký druh
- chovají se všechny druhy drůbeže pro maso i vejce

VII. včely

- chov včel je poměrně rozšířen
- v Jižní Americe se med získává i sběrem od divokých včel
- celková produkce medu dosahuje asi 25 % světové produkce
- hlavní exportéři Argentina, USA, Mexiko, Kanada

LESNICTVÍ

- významné hospodářské odvětví pro mnoho států
- největší těžba dřeva soustředěna do USA a do Kanady
- největší zásobárnou dřeva jsou tropické pralesy Jižní Ameriky, které jsou intenzivně vytěžovány především v Brazílii
- nejvyšší lesnatost je ve státech Surinam, Guayana, Francouzská Guayana, Brazílie, Panama, Peru, Paraguay, Bolívie
- lesnatost celého kontinentu dosahuje 30 %
- těží se přibližně 30 % z celkové světové produkce dřeva, a to jehličnany v Severní Americe a listnáče v Jižní Americe

RYBOLOV

- významným odvětvím především v andských státech, objem rybolovu se za poslední roky snižuje
- velcí producenti ryb (neznamená, že sami nejvíce loví) jsou Chile, Peru, USA, Mexiko, Argentina, Kuba, Brazílie
- menší státy mají velké přebytky, např. Grónsko, St. Pierre a Miquelon
- problematika ochrany druhů, znečištění oceánů, mezinárodní kvóty na množství a druhy ryb a mořských živočichů povolené k lovení, apod.

PRODUKČNÍ TYPY REGIONŮ

I. regiony s převahou rostlinné výroby

a) kukuřičný subtyp

- *středovýchod USA*: navíc ke kukuřici pšenice, sója, olejniny; intenzivní chov prasat, masného skotu, drůbeže
- *střední Mexiko*: vedlejší plodiny jsou fazole, cukrová třtina, bavlník, kávovník, kakaovník; chovají se prasata, skot, drůbež
- *jihovýchod Brazílie*: doplňkové plodiny jsou bavlník, kávovník, podzemnice olejná, luštěniny, olejniny, ovoce, zelenina

b) pšeničný subtyp (2 oblasti mírného pásu)

- *kanadsko-americké prémie*: tzv. pšeničný pás; k pšenici doplňkové plodiny na severu jsou ječmen, oves, cukrová řepa, len; na jihu sója, tabák, olejniny; chov skotu, prasat, drůbeže
- *argentinské pampy*: doplňkově tabák, kukuřice, slunečnice, ovoce; chov skotu

c) plantážnický subtyp

- převaha pěstování technických plodin
- *jihovýchod USA*: bavlníkový pás, podzemnice olejná, slunečnice, cukrová třtina, rýže, ovoce, zelenina; chov drůbeže, prasat, skotu
- *karibské ostrovy*: cukrová třtina, tropické ovoce, bavlník, kakaovník, kávovník; málo rozvinuta živočišná výroba, v menší míře chov drůbeže, skotu a prasat

II. regiony se smíšenou rostlinnou a živočišnou výrobou

- *západní pobřeží USA* (Oregon, Washington, Kalifornie): v údolích hor pěstování obilnin, ovoce, zelenina, brambory; extenzivní chov skotu na mezihorských plošinách, na severu oblasti rozsáhlé lesnictví
- *střední Amerika*: rozsáhlé plantáže kávy, bavlníku, banánovníků, cukrové třtiny; místy pěstování kukuřice, rýže, olejnin; těžba dřeva; chov skotu
- *sever Jižní Ameriky*: střídá se chov skotu s lesním hospodářstvím, plantážemi kávovníku a tropického ovoce nebo s údolími, kde se pěstuje kukuřice a rýže

III. regiony s převahou živočišné výroby

- *oblast Velkých jezer*: tzv. potravinářský pás; chov mléčného skotu, pěstování krmiv, pšenice, brambor, chmele, cukrové řepy; též rozsáhlé lesy
- *oblast Skalitých hor*: převaha extenzivního chovu skotu a ovcí; na zavlažovaných půdách pěstování cukrové řepy, bavlníku, ovoce, obilí
- *severní Mexiko*: chov ovcí, koz, méně skotu; v rostlinné výrobě zaměření na pěstování kukuřice a luštěnin
- *andská oblast*: chov ovcí, koz, lam; pěstování kukuřice, luštěnin, ovoce v příhodných polohách
- *Brazílská vysočina*: rozsáhlý chov skotu, méně ovcí; pěstování kukuřice, rýže, podzemnice, manioku, bavlníku, ovoce
- *severozápadní Argentina*: chov skotu, méně ovcí; důležité je pěstování subtropického ovoce, vinné révy, obilnin
- *Patagonie*: dominantní je chov ovcí; rostlinná výroba velmi malá, v malém množství pouze pěstování obilí
- *sever Kanady*: téměř neproduktivní oblast tundry; v živočišné výrobě pouze chov sobů a rybolov

IV. regiony s převahou lesnické produkce

- *střední Kanada*: široký pás jehličnatých lesů; kožešinová zvěř
- *amazonská oblast*: velká plocha lesů; těžba různých listnatých dřevin; na odlesněných plochách plantáže kávovníku, kaučukovníku, cukrové třtiny, rýže, manioku
- *oblast Gran Chaca*: těžba kebrača; místy se pěstuje podzemnice olejná, bavlník, maniok